

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 23.

Fylke: Aust - Agder.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Østre Moland

Emne: ~~XXXXXXXX~~
Bordskike til hverdags.

Bygdelag: " "

Oppskr. av: Jens Brækka

Gard: Brækka østre

(adresse): Østre Moland, Arendal. G.nr. 2 Br.nr. 6

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Ja

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

I sommerhalvaaret er det vanligt å spise paa kjøkkenet eller i "bryggerset". De fleste bondenus paa Sørlandet har kjelleretagsi, delt i 3 rum. Potetkjeller. Melke - kjeller og Bryggers. I bryggerset er der skorstein med bagerovn. Alt madstell flyttes i malned i bryggerset, hvor maden blir lavet og spist. I oktober flyttes op i kjøkkenet. Maden bli lavet i kjøkkenet og spist i daglistuen.

Pk. I Sp. I. Alle maaltider ble inntat ved langbordet. Pk. 2. Sp. I. Ja. Sp. 2. Ja.

Pk. 3. Alle spiser samtidig ved samme bord.

Pk. 4. Ingen forskjell.

Pk. 5. I sommerhalvaaret spises i bryggerset, i vinterhalvaaret i dagligstuen, sjelden paa kjøkkenet.

Pk. 6. Naar der kommer fremed til gaards spiser husbonsfolkene med de fremmede i stuen, tjenerne spiser da paa kjøkkenet. Pk. 7. Alle har sin faste plads.

Pk. 8. Sp. I. Ja. Sp. 2. Fra 3 aar og op til 12. Min mor (født i 1845) fortalte, at hun stod ved bordet til hun var over 12 aar.. I min opvekst i 1870 aarene var der kommet høie barnestole i bruk, og da var skiken ophørt.

Pk. 9. Ingen bestemte navn nu ved bordet eller i stuen.

Pk. 10. Øverst ved bordet, under speilen, lengst fra døren.

I gamle dager hed alle reisende embedsfolk og agenter "Haamønnen". Et ordtøke lød saa: Haamønnen skal sidde øverst ve bore, bagerst i baaden, aa innerst i helvede.

Pk. 11. Sp. I. Nei. Der lægges ingen vekt paa det endnu, undtagen i vaaronnen. naar der stelles med gjødsel.

Sp. 2. Det har altid veret betraktet som uskik aa ha lue eller hat paa ved bordet eller inde i stuen..

Pk. 12. Sp. I. og 2. Ja alle spiste av et fad. Det sluttet i 1860 aarene. Men ikke helt. I aaretider især i slaat-

ten var det ofte at maaltiderne (især "Førda" kl. 9 ble holdt paa slaattevollen, naar denne laa ei stykke vei fra gaarden. Da jeg var 10 aar sendte min mor meg avsted med mad til slaattefolkene, som var min far, en tjenestgut og en gammel husmann, samt en tjenestjente, som brukte riven. Maden var "Fladbrøssoll". Jeg bar maden frem saaledes. Et spand med surmelk. ~~XXXX~~ En stor tøipose i den var et blikfad og 2 fladbrødsleiver og 4 skeer. De 4 sadte seg rundt Fladbrøsdofadet og langet i seg av "sollen". En liden grøshoppe spratt opi sollen. Tallak husmann var nersynt og saa ikke at greshoppen laa og kavet i skeen hans, og slukte alt sammen." Aa naa aad han

Satre Moland

" "

Brykk a satre

6 2

Satre Moland, Arndal.

Bordstikke til hverdags.
Jens Brykk

XXXXXXXX

2a

*Beklagen at her er "Blåpapir" lag
mellom med pil side*

I sommerhavaret er det vanlig å spise på kjøkkenet eller i "tryggerset". De fleste bondene på gården har kjøkkensett, delt i 2 rum. Kjøkkensettet, kjøller og tryggerset. I tryggerset er det skolestein med bagerovn. Alt matstøff flyttes i mat med i tryggerset hvor maten blir lavet og spist. I oktober flyttes opp i kjøkkenet. Maden blir lavet i kjøkkenet og spist i dagstua.

Pk. 1 Sp. 1. Alle matstoffer blir innført ved landbordet. Pk. 2 Sp. 1. 2a. Sp. 2. 2a. Pk. 3. Alle spiser samtidig ved samme bord. Pk. 4. Ingen forkjøll.

Pk. 5. I sommerhavaret spises i tryggerset, i vinter halvparten i bakstuen. Gjelden på kjøkkenet.

Pk. 6. Når det kommer frem til karnas spiser på bondstikkene med de fremmede i stuen. Gjennomsnittlig på kjøkkenet. Pk. 7. Alle har sin faste plass.

Pk. 8. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 9. Pk. 10. Pk. 11. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 12. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 13. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 14. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 15. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 16. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 17. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 18. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 19. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 20. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 21. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 22. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 23. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 24. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 25. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 26. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 27. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 28. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 29. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 30. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 31. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 32. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 33. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 34. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 35. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 36. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 37. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 38. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 39. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 40. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 41. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 42. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 43. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 44. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 45. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 46. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 47. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 48. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 49. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 50. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 51. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 52. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 53. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 54. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 55. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 56. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 57. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 58. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 59. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 60. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 61. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 62. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 63. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 64. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 65. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 66. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 67. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 68. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 69. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 70. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 71. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 72. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 73. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 74. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 75. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 76. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 77. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 78. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 79. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 80. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 81. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 82. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 83. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 84. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 85. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 86. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 87. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 88. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 89. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 90. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 91. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 92. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 93. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 94. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 95. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 96. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 97. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 98. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 99. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Pk. 100. Sp. 1. 2a. Sp. 2.

over 12 år. I min oppvekst i 1870-årene var det kommet hotell garnestole i bruk, og da var stikken opplyst. Pk. 9. Ingen bestemte navn på bordet eller i stuen. Pk. 10. Overst ved bordet, under spalten innlagt fra daren. I samme daren med alle reisende embedetolk og agenter "Hannaner". Et ordtak som var: "Hannaner skal sidde overst ved bordet, bagerst i baden, som innerst i halvdekket. Pk. 11. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Der ligger ingen vekt på det endelige. Undtaket i vaskeriet, når det stilles med kjølesett. Sp. 2. Det har alltid vært betjent som matkø som har inne eller på ved bordet eller inne i stuen.

Pk. 12. Sp. 1. 2a. Sp. 2. Alle spiste av et bord. Det stultet i 1860-årene. Men ikke heller. I anstider i år i sluttet ten v ar det ofte at matstofferne (i år "brød" kl. 9 dia holdt på sluttet, når denne lag e i stykke vel fra gården. Da jeg var 10 år sendte min mor meg av - sted med meg til sluttet, som var min far, som tjenerstue og en gammel mann. samt en tjenerstue som brukte riven. Maden var "fildressert". Jeg har maden frem asleides. Et spand med surmelk. XXXXX En stor lei- pose i den var et billett og 2 fildressert og 4 skeer De 4 satte seg rundt fildressert og landet i seg av "solien". En liden gressoppe sprutt oppi solien. Talisk n husmann var utsatt og sa ikke at gressoppen lå og kv- et i sken hans, og slukte alt sammen." As nas sad han

Tallak op ei grasshoppe". udbrød jeg, som var tilskuere.
 " Gjør ingen ting med ei grasshoppe, han Johannes den døber
 aad mange grasshopper han." svarte Tallak.
 Sp. 3. I gamle dager hadde de felles grødefad og felles
 melkekop. Sp. 4. Det sluttet saa vidt jeg kan skjønne
 i 1860 aarene. Sp. 5. Den hed " Mjølkebolle"
 Sp. 6. Var av stentøi. Sp. 7. Ingen drakk av bollen, de
 brukte skeen. Var grøden kold, brukte de aa slaa kogende
 melk over den. Kold melk ble ikke slaet paa kold grød.
 Sp. 8. Tør ikke udtale meg om naar kaffedrikning tog til.
 I en gammel follougskontrakt fra 1789 staar at follougs-
 manden skal ha 4 pund the, 3 pund kaffebønner. 20 potter
 dansk brendevin og 6 potter fransk brendevin. Kontrakten
 gjaldt en almindelig stor bondegaard her i trakten.

I en "Regesteringsforretning" 1826 er nevnt i kaffekvern,
 et tinfad, 4 tallerken men ingen ~~XXXXXX~~ kaffekopper.
 Pk. 13. Sp. I. Maden ble endten det var grød eller anden
 mad serveret i et stort fad, ofte var det lavet av tre.
 Sp. 2. For tilfældige fremmed ble ingen forandring gjort.
~~XX~~ Pk. 14. Naar fladbrødet var dynket med lunket vand,
 saa det ble smiddig, ble flesk, fisk eller smør tullet
 ind i det bœielige fladbrød. Det hed ~~XXXXXX~~ "Tude".
 Pk. 15. Ja. Pk. 16. Nei. Pk. 17. Nei, gafflen kom nok i
 brug lit efter hvert. Den nevnte Tallak husmand hadde
 fuld kost i slaatten. Han hadde ingen øvelse i at ~~XXXX~~
 benytte gaffel. Han skar maden i stykker med sin skarpe
 tollekniv, og brukte den femtindet gaffel (vinstre haand)
 til aa føre maden til munden.
 Pk. 18. ~~XX~~ Sp. I. Ja. Sp. 2. Kvinderne brukte brødkniv.
 Pk. 19. Sp. I. Ja. Sp. 2. Skjeen var av tre, merket med
 en bogstav (første bogstav i navnet). Der var ogsaa tin-
 skeer og enkelte bønder hadde op til 6 - 8 sølvskeer.
 De fleste bondegutter ble av sin far eller bedstefar op-
 lært til aa skjære treskjeer. Disse ble skaaret av flam-
 met bjørk, og de var meget varige. Senere av metal (fabrik)
 Sp. 3. Meget vanskelig at besvare. I mit hjem ble skeer
 og alt madstøll vasket efter endt bruk. Men i et nabohus
 levet en gammel mand med famelie. Hver gang han hadde
 brukt sin treske, slikket han den ren og tørret den paa
 sin ~~XXXXXXXXXX~~ handbag. Hans bordplads var ved veggen. I den
 var en tømmerstok med en sprekke høit oppe. Gamlen stakk
 skeen i sprekken, og naade den som turde røre ved skeen.
 Pk. 20. Vanskelig at besvare. Her paa sørlandet var der
 mange gaarde i 1700 og 1800 tallet, hvor en eller flere
 sønner var sjøfolk. Farten gik meget paa Holland og sten-
 tøi derfra fandtes i mange hjem. Men jeg ved at i 1870
 aarene var der husmandshjem hvor der ikke var tallerken.
 Pk. 21. Sp. I. Nei. Sp. 2. Ja, men kun voksdug, da den
 kom i handlen. Sp. 3. Voksdug ligger paa bordet mellem
 maaltiderne. Men ikke duger av tøi. Tøiduger blir brukt
 paa høitidsdager og ved selskaber.
 Pk. 22. Sp. I. Bordet ~~XXXXXXXXXX~~ er ofte malt. Bruges
 voksdug blir denne vasket, ikke bordet.
 Pk. 23. Sp. I. Nei. Sp. 2. Husmoren delte ud maden til alle
 Først til husfaren. Var der en broder eller søster til
 ham, fik disse dernest, saa barna efter alder en. Tjenstgut
 og jente til slutt. Sp. 3. " Lonse" (Et sjømandsudtrykk
 som hadde vundet innpas paa landsbygden).
 Pk. 24. Sp. I. Det var kjød, flesk, fisk og kagestykker,
 som husmoren delte ud. Sp. 2. Brød ble ikke delt ud.
 Pk. 25. Sp. I. Mend og halv voksnegutter fikk mest.
 Sp. 2. Ja.

I 1910

I 1910

4867

pk. 26. Sp. I. I 7 aarsalderen. Sp. 2. I 12 aarsalderen. Sp. 3. Moren eller ældre søsken, ofte ogsaa en tjenestjente, som er gammel i gaarden. pk. 27. Sp. I. Ja. pk. 28. Sp. I. I gamle dage blev der læst paade før og efter maden. Sp. 2 og 3. Det var ofte nustraren eller nustrarens læste. Men var der barn som gik paa skolen var det dem som læste enten "Fader Vaar" eller læste en bordbøn av en bog. Nu bruges der helst stilled bøn. Sp. 4. Nu er bordbøn sluttet i mange hjem. Det sluttet lidt efter hvert i 1910 aarene. Sp. 5. Ja. Sp. 6. Nej. pk. 29. Sp. I. Barn skulde vere fause. Sp. 2. Skikken er bortessa barn ma tale nu. Sp. 3. Alle voksne kan tale. Irit uden rangforskjill. pk. 30. Sp. I. Det var upassende. "Mundneil" Naar der er latter ved borde staar døden paa gløtt i døren. pk. 31. Sp. I. Ja. "Mundneil" Manden viste ikke at kjerringa va gal før ho song ve bore" pk. 32. Ja. pk. 33. Nej. pk. 34. "Velbekomme madem" pk. 35, 36 og 37. Ingen bestemte regler herfor. Det kom an paa hvem den fremmede var, hvortra han var, og hvad den brakte ham til gaarden. pk. 38. Sp. I. og 2. Nej. Sp. 3. Er den som kommer en kjendning blir der kogt kaffe til ham. pk. 39. Sp. I. Nej, ikke paa kjøkkenet. Sp. 2. Han plasseres overst ved bordet i stuen og husbonden spiser med ham. Er det en kvinde holder husmoren hende med selskab. pk. 40. Sp. I. Det var det før, nu gaar det mere av brug pk. 41. Sp. I. Ja. Sp. 2. Verten eller vertinden tar se de nederst ved bordet.

4867

g. l. l. 3.